

KAD SVI ZABORAVE

DŽENIFER DIBOA

Prevela Branislava Maoduš

 izdavaštvo **vulkan**

Beograd, 2014.

Džastinu

„Bio sam senka kugare koju ubi lažno plavetnilo okna.“
Bleda vatra, Vladimir Nabokov

DEO PRVI

Poglavlje prvo

JANUAR

Endruov avion je, kao što je i predviđeno, sleteo u sedam sati ujutro po lokalnom vremenu na međunarodni aerodrom EZE. Kroz prozor se videla grozna sunčeva lopta kako proliva kao krv narandžastu svetlost kroz treperavu vrelinu. Endru je i dalje bio pomalo ošamućen od ona dva valijuma i dve čaše vina, što je puki minimum koji mu je bio potreban da bi leteo ovih dana – bilo gde, zbog bilo čega, a naročito ovamo, zbog ovoga. Nije mu promakla ironija da je on profesor međunarodnih odnosa koji se užasava međunarodnih letova (nikada mu nijedna ironija nije promakla), ali to je bilo jače od njega. Strah nije moglo ublažiti ni uverenje – kog je oduvek bio svestan, ali u koje je sada konačno počeo i da veruje – da retko kada pođe po zlu ono zbog čega strepimo.

Potapšao je Anu po ramenu i ona se probudila. Posmatrao ju je kako zaboravlja, a potom se priseća onog šta se dešava. Bilo mu je drago što nije morao da je podseća. Izvukla je slušalice ajpoda iz ušiju i Endru začu neku tihu ambijentalnu muziku pre nego što ju je utišala – često je mislio da je moderna muzika baš beživotna: zar ova deca ništa ne žele, zar nisu ni na koga ljuta? Ana je put podnela sasvim dobro – kosa joj je, vezana u konjski rep, mlitavo visila, a mornarske pruge, koje su njegovi studenti u poslednje vreme obožavali, jedva da su se izgužvale. Nosila je svoju ličnost s lakoćom. Nije znala koliko ga to plaši.

„Tata“, rekla je. „Moraš da trepćeš.“

Endru je trepnuo, bilo je bolno.

„Boli li te rožnjača posle abrazije?“, upitala je.

„Ne“, odgovorio je. Uvek boli. Ubo se u oko za vreme jednog predavanja – dok je naročito žustro objašnjavao ruski sajber terorizam u Estoniji – i morao je otići u urgentni centar da mu daju lokalni anestetik u očnu jabučicu. A sada ga je oko bolelo svakog jutra, svaki put kada bi leteo, svaki put kada je bio umoran ili pod stresom – što će od sada uvek i biti, bar u bliskoj budućnosti.

„Hoćemo li danas videti Lili?“, upitala je Ana.

Endru je oblizao usne. Jabučice su mu bile toliko suve da se plašio da bi se mogle pokidati. Za Argentinu je leteo samo jedan avion dnevno s istočne obale, i samo iz Vašingtona, a do Vašingtona nije bilo moguće doći za manje od sedam sati, ma koliko se čovek trudio. Endru nije mogao, podsetio je sebe, stići ovamo ranije. „Verovatno je nećemo videti danas“, rekao je.

„Hoće li je mama videti kada dođe?“

„Nadam se.“ Glas mu je pukao, pa ga je Ana uplašeno pogledala. „Nadam se“, ponovio je da bi joj dao do znanja da mu je glas pukao od umora a ne od naleta emocija.

Napolju je bilo leto, kao što je Endru i znao – ali potajno u to nije veroval, bar ne u potpunosti. Ana se iskobeljala iz jakne, nabirajući nos zbog mirisa benzina. Unutar aerodroma, terminal je hućao od putnika. Endru je ponudio Ani da joj kupi sok, a potom povukao ponudu kada je primetio novine ispred kioska – nije naročito dobro baratao španskim, ako se izuzme ono što je upio putem kulturološke osmoze i opšteg poznavanja latinskih reči, ali bilo je neprijatno koliko je lako shvatiti suštinu naslova, hteo on to ili ne. Endru je očajnički želeo da odvuče Anu dalje od novina. Razume se da je bila upoznata s obrisima optužbe, ali Endru je uspeo – ili je mislio da je uspeo – da je zaštiti od najgoreg. Priča ionako tek što je počela da curi u Sjedinjene Države, a Endru je proveo sate na internetu tražeći priče u kojima je Lili prikazana kao hiperseksualna, nestabilna, amoralna; odvratne nagoveštaje o njenoj ljubomori i besu; prikaze njenog nadmenog i zapanjujućeg ateizma. Činjenica da nije plakala – ni nakon što je Kejti ubijena a ni tokom ispitivanja – toliko je isticana na internetu da je Endru uhvatio sebe kako viče na računar: *Nije plačljiva! Jebote, jednostavno nije plačljiva!* I naposletku, činjenica da ju je jedan vozač kamiona, dan nakon ubistva, video kako trči iz kuće lica umazanog krvlju shvaćena je na najgori, apsolutno pogrešan način. Nema veze što je ona pronašla Kejti; nema veze što je klečala nad njom i pokušavala, odvažno

ali uzaludno, da je reanimira. Novinari se nisu baktali tim podatkom, a Endru nije očekivao da sada počnu. Počeo je da shvata šta pokušavaju da ispričaju.

Izjavivši da će sokovi biti bolji izvan aerodroma, Endru je odveo Anu (prilično vešto, mislio je) prema traci za preuzimanje prtljaga gde su petnaest minuta čekali u tišini. Dok se borio da skinе kofer s pokretne trake, Endru je slučajno stao na nogu nekom androginom tinejđeru.

Permiso, promrmljao je klincu koji je nosio majicu s natpisom IZVINITE ŠTO SE PROVODIM. Osetio je kako se Ana pored njega ukrutila; voleo je makar da se izvini na jeziku zemlje u kojoj se nalazio, ali Ana je mrzela kada je pokušavao da govori bilo koji drugi jezik osim engleskog. Pre dva leta, u nekom drugom životu, Endru je proveo tri meseca sprovodeći istraživanje u Bratislavi – o novim postsovjetskim demokratijama – a kasnije su mu se u Pragu pridružile devojke i nameravali su da provedu nedelju dana u obilaženju zamkova i ispijanju piva. Ana se trzala svaki put kada bi otvorio usta da upotrebi frazu koju je naučio tokom tri semestra češkog na koledžu. „Tata“, rekla bi, „govore engleski.“ „Pa, ja govorim češki.“ „Ne govoriš.“ „Kulturno je obratiti se ljudima na njihovom jeziku.“ „Nije.“ I tako u nedogled. Lili ga je, s druge strane, naterala da je nauči što je moguće više čeških fraza koje je nasumično koristila u svakoj prilici – ovim pogrešno izgovorenim, smešnim i cvrkutavim frazama obraćala se prodavcima koji su joj se osmehivali, premda ih je, u suštini, vređala, ali bar je bilo očigledno da su joj namere dobre. Endru je nekada mislio da svi ljudi na svetu lako mogu da primete Lilinu dobronamernost i vedrinu kojom se vodila u životu, i da će je to štititi. Sada mu se činilo da je pogrešio.

Endru i Ana su taksijem prošli pored tezgji s voćem, sumornih barova i motocikala kojima je iz auspuha kuljao plamen. Kroz treperavu vrelinu Endru je video sirotinjske četvrti s razbacanim zdepastim kućercima; na štrikovima za veš vijorila se odeća jarkih boja, a povremeno bi neki rebrasti metalni krov blještavo namigivao suncu. Putevi su bili osrednji, a infrastruktura generalno pristojna. Endru je kroz prozor video satelitske antene, na neverovatan način uglavljene između kuća. Ličile su na ostatke napuštenih svemirskih brodova. Video je veliki kompleks ograđen zidom i bodljikavom žicom i dvojicu naoružanih stražara s voki-tokijima. Izvijao je vrat da vidi da li je to zatvor, ali ispostavilo se da je reč o ograđenom naselju.

„Ništa nije otvoreno“, rekla je Ana. Gledala je kroz svoj prozor i nije se okrenula.

„Nedelja je“, rekao je Endru. „Ovo je katolička zemlja na kub.“

„Šteta što Latinska Amerika nije tvoja oblast.“

Endru je zurio u Anin potiljak. U poslednje vreme je počela da iznosi zagonetne izjave učenim tonom. Endru se očajnički nadao da ovo nije naznaka ironije.

„Mislim, mogao bi i da obaviš nešto“, rekla je.

„Nisam siguran u to.“ Iznenada je osetio mučninu zbog ove neobične nove pretnje. Naravno, nemoguće je da je Lili zaista upletena u sve ovo; ovakvo Endruovo uverenje delimično je bilo razlog što mu se ova situacija u početku nije činila toliko katastrofalnom. Optužba je bila tako stravična i neosnovana i tako očigledno i jasno besmislena da se umalo nasmejao kada je čuo vest. Nije da nije bilo stvari zbog kojih je verovao da bi sasvim opravdano mogli da uhapsu Lili. Pre nego što je otišla, on i Morin obavili su niz ozbiljnih razgovora s njom – ponajviše o surovosti latinoameričkih zakona koji se odnose na narkotike, ali i o lošim standardima kada je u pitanju bezbedan seks. Poslali su je na put s ogromnom kutijom *trojan* prezervativa – Endru je pomislio kako je to industrijsko pakovanje bez sumnje namenjeno klinikama ili muzičkim festivalima; kutija te veličine nikako nije mogla da bude namenjena samo jednom ljudskom biću. Endru se ustezao da razmišlja o tome koliko često bi njegova kćerka trebalo da upražnjava seks da bi sve potrošila. Kako bilo, hrabro i zrelo je, zajedno s Morin, obavio taj razgovor (toliko su bili pragmatični, toliko posvećeni zajedničkom starateljstvu!), a zatim je hrabro i zrelo poslao Lili na put s tom kutijom. Endru je stalno strahovao za Lili – strahovao je da bi neko mogao da je kidnapuje, proda u belo roblje, siluje, zarazi užasnom polno prenosivom bolešću, da bi mogla da ostane trudna, ili bude uhapšena zbog upotrebe marihuane, da bi mogli da je preobrate u katoličanstvo ili da bi mogla da padne na šarm muškarca dugih trepavica, na vespi. Strahovao je da neće imati dovoljno prijatelja, a zatim je strahovao da će ih imati previše. Strahovao je da bi mogla pokvariti prosek ocena. Strahovao je zbog ujedaja insekata. Toliko je strahovao da je – kada ga je Morin pozvala usred dana i stegnutim šapatom mu ostavila poruku na poslovnom telefonu – u ustima osetio ukus metala, toliko je bio uveren da se desilo nešto što će mu zauvek promeniti život. A kada je čuo da je Lili u zatvoru, pade mu na pamet upotreba narkotika i antiamerikanizam i kupovanje političkih poena. Mogao je da zamisli kako će ona svima izgledati (naivno i ispravno, bez sumnje) i kakav će podstrek imati da je strogo kazne.

I zato mu je laknulo kada se ispostavilo da je ne terete za upotrebu narkotika – nisu narkotici bili u pitanju i nije bilo u pitanju švercovanje u metrou (ima li Buenos Ajres uopšte metro?) niti je neovlašćeno prošla kroz nečiju njivu gledajući u zvezde, niti je u pitanju bio ijedan od bezbrojnih zločina iz nehata, za koje je verovao da je njegova kćerka mogla počiniti. Optužba za ubistvo bila je toliko nepojmljiva da je bila smešna, i stoga nije predstavljala veliku pretnju.

Endru je pokušao da prenese Lili neka od ovih osećanja kada joj je konačno, konačno dozvoljeno da telefonira. „Ne brini“, rekao joj je tada nadglasavajući vrlo lošu vezu. Činilo mu se ključnim da je uveri da nema potrebe da mu kaže da to nije učinila; njena nevinost, a naposljetku i oslobođanje od svih optužbi, mora se podrazumevati u svim njihovim razgovorima – možda se mogu spomenuti onako usput, ali nikada se ne smeju formalno obznaniti. „Znam“, rekao je. „Svi znamo.“ Zajedljivo je iz velike daljine upitala: „Šta to znate?“

Međutim, Endru je sada sedeo u pregrejanom taksiju, kroz prozor posmatrao fragmente Buenos Ajresa kako mu proleću pred očima i počeo da se pita. Počeo je da se pita da nije ovo zapravo katastrofa u rangu s ostalima; počeo je da se pita da li bi ih mogla sjediniti, napraviti trojstvo koje bi moglo da mu podupre život poput rimskih stubova. Prvi potporanj – najvažniji, najneosporniji – bila je smrt njihove prve kćeri, Džejni, koja je s dve i po godine umrla od aplastične anemije. Ovo je bila tragedija u poređenju s kojom su sve ostale tragedije bledele, mera svake druge žalosti. U poređenju s njom razvod je bio sitnica. Niko se nije iznenadio – čak se ni on ni Morin nisu iznenadili iako su bili razočarani, razume se, zbog sopstvenog nedostatka originalnosti. A sada se desilo ovo. Sve je to bilo, pomislio je Endru, previše za jedan životni vek – premda je morao naspram toga da stavi na tas svoj povlašćeni socioekonomski položaj, zdravlje, muškost, belu kožu, heteroseksualnost, status državljanina Sjedinjenih Američkih Država itd. itd.; dovoljno dugo je obitavao u akademskom svetu da zna koliko je tas na vagi nagnut njemu u korist, i koliko snažno mora da se trudi da bude toga svestan u svakom trenutku, i koliko odlučno mora da opravda svojim životom sve njegove ključne udese – ali ipak, ipak.

„Pogledaj“, rekla je Ana. Pokazivala je vilu – ogromnu vilu koja se davila u sopstvenoj dekadenciji i već im nestajala iz vida. „Šta misliš, da li *on* živi tu?“

Endru nije bio u potpunosti siguran ko je on – bogati momak s kojim je Lili pet nedelja bila u vezi, verovatno – ali je rešio da u svakom slučaju odlučno odgovori. „Ne“, rekao je tapšući Anu po ramenu i mršteći se zbog njene koščatosti. Potapšao je svoje rame poređenja radi. „Kako se držiš, drugar?“, upitao je. Počeo je Ani da se obraća sa „drugar“ u nekom trenutku tokom njene adolescencije kada mu je potajno postalo jasno da mu je ona najmanje mila kćerka.

„U redu“, rekla je tupo. „Umorna sam.“

„Možeš se zanesvestiti u hotelu.“

„Kada dođemo u hotel, moram da trčim.“

„O! U redu.“

Ana je na Kolbiju bila u timu za kros-kantri – nije bila zvezda tima, ali je bila poznata po izdržljivosti – i već pune dve godine je trčala svakog dana, čak i za vreme praznika, čak i kada je bila prehladna. O njoj su napisali i članak u lokalnim novinama. Gotovo je zaplakala – to je bio jedini put – kada joj je Endru rekao da nema načina, da ga jebeš, da joj dozvoli da za vreme boravka u Argentini trči napolju. „Tvoja sestra je zarobljena za ceo život, a ti se brineš da li ćeš moći da treniraš? Molim te odredi prioritete.“ Ovo je izgovorio vičući. Bio je to veoma težak dan s Piterom Sulzickim, advokatom. „Misliš da ćeš trčati ulicama tog grada? Neće proći ni pet sekundi a neko će te oteti. Ne želim da mi još jedna kći završi u zatvoru ili u grobu.“ Endru se smesta pokajao zbog svojih reči. Da bi se iskupio, obećao joj je da će pronaći hotel u kom postoji teretana. Ali znao je da će joj ovo putovanje, na ovaj ili onaj način, prekinuti niz.

Sirota Ana. Volela je Lili, ali mora da je osećala da je Lili uvek bila u centru pažnje, da su se zbog nje pravila pomalo zaobilazila. Zbog toga je bilo još nepoštenije što je Endru više voleo Lili. Ne mnogo više – ali nijedna razlika nije istinski zanemarljiva kada je u pitanju ljubav prema deci, jer je to zapravo značilo da Anu voli manje. Ovo je bilo samo zato što je Ana imala tako jaku konkurenciju: Džejni, obožavana Džejni, bila je tragedija, a Lili, voljena Lili, bila je čudo. Ana je na svoju večnu nesreću uvek bila samo dete.

Ipak, Endru je sada prema njoj osećao neizmernu nežnost. „Hej“, rekao je povlačeći je za rep.

„Tata, prestani.“

„Poručiću da nam donesu hranu u sobu kada se vratiš. Nešto posebno. Šta je ovde dobro? Odrezak?“

Ana ga je bezizražajno pogledala. Kako je Endru mogao da stvori dete čije lice nije umeo da pročita? On je napravio to lice. „Pa“, rekla je, „pošto ćemo svake nedelje leteti tamo-amo i to ko zna koliko dugo, možda bi trebalo da pokušaš da štediš?“

Nije pogrešila. Endru se trudio da ne razmišlja o tome koliko dugo bi ova nevolja s Lili mogla da potraje, ali nije se zavaravao – čak i u najboljem slučaju, verovatno će trajati veoma, veoma dugo i on će verovatno morati da potroši čitav penzioni fond. Premda, istina je da se nikada naročito nije radovao penziji, pogotovo sada kada je ostao sam. Zamišljao je sebe kako životari, muti jaja u potkošulji (nikada nije naučio da kuva a sada ja uvideo koliko je to bilo optimistično – značilo je da je potajno verovao da će uvek biti suviše okupiran poslom da bi se bavio kuvanjem) i gleda *Bi-Bi-Si* u svako doba dana i noći. Ovo, upravo ovo vam donosi život proveden u umnom radu, plus ili minus koji penzioni plan i pokoja neprirodna katastrofa.

Endru je bar mogao da bude zadovoljan što su on i Morin već razgovarali, i složili se oko mnogih stvari. Složili su se da alarmiraju Stejt department i stupe u kontakt s medijima; složili su se da će pokrenuti veb-sajt i prihvatati donacije u vidu bonusa za redovne korisnike avionskog saobraćaja i, ako do toga dođe, novac. Složili su se da uzmu još jednu hipoteku na kuću, premda su se isto tako složili da će najverovatnije naposljetku morati da prodaju tu kuću. (Tobože su je zadržali da bi u najmanjoj mogućoj meri remetili život Ani i Lili, ali ovaj brod je, bez ikakve sumnje, isplovio iz razloga koji i jesu i nisu bili strašni.) Takođe su se složili da će najpre samo jedno od njih otići u Buenos Ajres: oboje su, razume se, želeli da budu tamo, ali bilo je mudro planirati na duže staze i ako se budu smenjivali nedeljno, uvek će jedno biti pored Lili. Endru je insistirao da on ide prvi jer je znao da bi Lili, da je Morin otišla prva, želela da ona ostane duže. Morin je, krajnje blagonaklono, pristala. Endru je poveo Anu sa sobom i to je bio njegov prećutni ustupak. Upravo su ove male, praktične velikodušnosti učinile poslednjih osam utrnulih godina njihovog braka podnošljivim – kada su nepokolebljivo nastavili dalje, izrodili Lili i Anu, jednu za drugom, insistirajući na opstanku onog drugog. Njihov brak je preuzela inercija koja održava predmet u pokretu, dok devojčice nisu krenule u školu. A onda je usledilo pucanje, beznadežni pad, i pred Endruovim očima je neprestano poigravala slika koja je bila neprimerena, ali koja ga je opsedala i drsko se nametala – slika bezglavog pileta koje neko vreme trči u krug pre nego što padne mrtvo.

Endru je progutao pljuvačku i nasmešio se Ani. „Mislim da ovaj put možemo to sebi da priuštimo, drugar“, rekao je.

Ana se u hotelu istuširala i otišla da trči mokre kose. Endru je sedam minuta ležao na krevetu – brojao je – a potom je seo, otvorio laptop i ponovo krenuo da gleda fotografije koje mu je Lili poslala pre nego što je sve ovo počelo. Često je fotografisala voće: guave i banane i čudne dinje koje su izgledale kao ježevi. Bila je tu i Lili ispred crkve. Endru se trgao kada je video šta je obukla: majicu dubokog izreza, jednu od onih jeftinih, tankih stvarčica koje je kupila na rasprodajama u outletima. Sve žene oko nje bile su konzervativno obučene. Zar ona to zaista nije primetila? Bila je tu i fotografija Lili i Kejti, mrtve devojkice koja je i ovde bila upadljivo lepa kao i na svim ostalim fotografijama – bila je izuzetna, s pepeljastoplavom kosom i neobičnim, nedokučivim očima. Njena lepota je, razume se, bila veoma loša vest. („Ovo nam nije od pomoći“, rekao je Piter Sulzicki, udarajući prstom po Kejtinom licu na fotografiji. „Ovo nam uopšte nije od pomoći.“) Kejti i Lili se na fotografiji smeju, piju pivo u nekom baru. Izgledaju kao drugarice. Ali Endru se trgao kada se setio Lilinih mejlova i svega što je napisala o Kejti. „Kejti misli da su igre rečima vrhunac duhovitosti.“ „Sve u vezi s Kejti je savršeno prosečno, osim njenih zuba.“ „Hajde da razgovaramo o njenom imenu? Kejti Kelers. O čemu li su njeni roditelji razmišljali? Zar im je najveća ambicija bila da im kćerka postane voditeljka na nekoj lokalnoj televiziji?“ Mejlovi su već pušteni u javnost, naravno – objavljeni su u lokalnim tabloidima, i čini se da ih je svaki blogger na svetu, nadasve uslužno, postavio na svoj blog. Endru je znao koliko loše zvuče. Međutim, prezir i nadmenost koji su iz njih izbijali nisu bili ono najgore – najgori su bili nagoveštaji da Lili nipošto nije prosečna ako je kadra da ispolji takav prezir prema proseku. Ironično je što je sama Lili bila slika i prilika proseka, manje ili više. Bila je bistra, razume se, i radoznala, pomalo nemarna, pokazivala je iritantnu sklonost da na poprilično puritanistički i militantan način pokuša da primeni filozofiju na svakodnevni život – ali sve se u suštini svodilo na to da je ovo bilo prosečno ponašanje pristojnog studenta na pristojnom koledžu u Novoj Engleskoj. Lili je prolazila kroz život s lakoćom, potpuno uverena da po prvi put otkriva sve što postoji – Ničea, seks, mogućnost postojanja univerzuma u kom nema boga, čitav južnoamerički kontinent – i sve

je to, razume se, bilo u redu; imala je dvadeset jednu godinu, bilo joj je dozvoljeno. Zato ga je izluđivala priča da je Lili, nekako, očigledno odstupala od norme. Bila je tipična, bila je napadno tipična – tim više što ni sama to još nije znala.

Na jednoj fotografiji liže so sa dlana, na drugoj jede limetu. Na narednoj se popela na neko brdo i pobednički podigla ruke. Na sledećoj se vidi pas s tri noge. Sledi užasna fotografija kupole neke katedrale, slikana odozdo. Beli zraci obavijaju arhitektonsko delo; kupola gori od svetlosti. Da li je moguće da dvadesetjednogodišnjakinja *ne napravi* ovakvu fotografiju? Sve ove fotografije. Srce mu se slamalo koliko su bile banalne.

Sklopio je laptop i razmislio o tome šta mu je dalje činiti. Morin će ga uskoro pozvati. Sutra ide na prvi sastanak s novim advokatima. A želeo je i da porazgovara s bogatim prijateljem svoje kćeri – Endru se trgao kada je shvatio da je upotrebio reč „prijatelj“. Bio je to eufemizam koji je pozajmio od Morin: svaki put je insistirala da nekog od Lilinih nesrećnika s koledža predstavi kao njenog „prijatelja“, dok Lili nije naposljetku teatralno skočila i pred gostima na večeri rekla: „Mama, on mi je ljubavnik.“ Ovaj tip se zvao Sebastijan Lekont, što je Endruu zvučalo kao ime neke skupocene prodavnice odela – premda je znao da ne bi trebalo da se žali. Da ime nije bilo egzotično, Lili ga nikada ne bi navela u potpunosti. I bilo budalasto ili ne, ime Sebastijan Lekont je ime najvažnije osobe na svetu; s njom je Lili bila one noći kada je Kejti Kelters ubijena. Endru je želeo tačno da zna šta on namerava da kaže u vezi s tim. Sebastijan Lekont nije uhapšen – mada bi, naravno, mogao biti – pa su se Morin i Endru ovoga opsesivno držali, ne znajući tačno kako da gledaju na stvar. To je moglo da uliva nadu (ako je Lili bila s ovim tipom a policija se nije trudila da ga uhapsi, možda zna da su dokazi slabi i da je čitav slučaj slab?) ili da izaziva užas (šta li je rekao policiji da bi izbegao hapšenje?) ili je bilo nešto očigledno pozitivno (nema svrhe baciti u zatvor dvoje nedužne dece?) ili drsko i nepravično (ako je već jedno nedužno dete moralo da završi u zatvoru, zašto to onda nije ovaj seronja umesto njihove kćeri?). Bili su mu preko potrebni odgovori na ova pitanja, i nameravao je da pronade Sebastijana Lekonta i dobije ih.

Endru nije nameravao ovo da pominje Piteru Sulzickom, advokatu – premda mu je on, strogo tehnički govoreći, zabranio jedino da stupi u kontakt s Kelerovima. U ovom pitanju je Piter Sulzicki ispoljio saosećanje. Ovo je za Endrua bilo bolno jer je razumeo kroz šta Kelerovi prolaze; znao

je da je gubitak deteta nešto najgore što čoveku život može da priredi. Endru, razume se, nije znao šta je teže – izgubiti kćer dok je ona daleko od tebe a ti spavaš ili izgubiti kćer dok joj pridržiš glavu i osećaš kako joj puls slabi. Nije Endru digao ruke od pokušaja da razmrsi hijerarhiju bola, da dokuči taksonomiju žalosti; prezirao je ljude koje smrt nije obeležila, a *gnušao* se ljudi koji su pričali o smrti svojih roditelja kada je on govorio o Džejni (*Koga je za to briga?*, želeo je vikne. *To je prirodan sled stvari!*). Jedini koje je iskreno poštovao bili su oni čiji je bol objektivno i iskustveno bio snažniji od njegovog. U Konektikatu je, na primer, živeo čovek koji je izgubio čitavu porodicu – suprugu i dve kćeri – prilikom upada razbojnika u kuću. Silovane su i zapaljane. Endru je žalio ovog čoveka.

I Kelerove. Uprkos pojedinostima, njihov gubitak je, u suštini, bio njegov. Bolelo ga je što ne može bar da im pošalje telegram saučesća. A još će teže pasti Morin što ne može da im pokaže koliko saoseća s njima, znao je to; ona je volela da šalje izjave saučesća. *To je ritual*, govorila je uplićući pisana slova u poruku namenjenu nekom susedu kog je jedva poznavala ili nekoj davno zaboravljenoj tetki. *To je izraz saosećanja. Ljubav se izražava pragmatizmom. Možda ovo jeste obična izjava saučesća, ali istovremeno je i objektivni korelativ njihovog gubitka.*

Objektivni korelativ?, rekao bi Endru. Morin je predavala engleski u srednjoj školi. *Mislio sam da smo se dogovorili da nećemo donositi posao kući.*

Telefon je zazvonio i Endru je spustio računar na pod. „Hej“, rekao je. „Stigao si“, rekla je Morin.

„Izgleda.“

„Kako je Ana?“

„Trči.“

„Napolju?“

„Naravno da ne.“

„Dobro.“

Razgovor s Morin obično bi oraspoložio Endrua – shvatio je da ovo nije bilo tipično za druge bivše supružnike, ali ni njihov razvod nije bio tipičan. Njihov razvod je na neki način, često je mislio Endru, bio duboko optimističan. Neposredno nakon Džejnine smrti jedino su želeli da zauzstave krvarenje iz središnje praznine svojih života; romantična ljubav, ili ma koja od njenih senovitih verzija, više ih nije interesovala. Činjenica da su shvatili, gotovo deceniju kasnije, da nisu mrtvi za svet, da njihove

seksualne prirode još uvek postoje, da ih oboje privlači pojam razumne veze između odraslih ljudi koja nije nepovratno uništena – bila je, na neki način, znak napretka. Verovatno im je ona ulivala najviše nade nakon Lilinog rođenja; ukazivala je na pomisao da bi stvari za oboje mogle biti bolje. Premda je istina bila da to niko drugi nije tako video i da su svi njihovi zajednički prijatelji bili skloni da se prema Endruu odnose kao prema Edipu iskopanih očiju – čiji položaj jeste sudbinski predodređen, ali zbog toga ništa manje strašan.

„Dakle“, rekla je Morin, „imam neke ne tako sjajne vesti.“

„O, Bože“, rekao je Endru. Morin je baš umela da se preterano blago izražava.

„Čini se da su možda obe spavale s istim muškarcem.“ Morin je udahnula; zvučalo je kao da diše kroz zube. „I da su se možda zbog toga posvađale.“

„Molim?“ Endru je ustao. „S kim? S onim Sebastijanom?“

„Čini se.“

Endru je ušao u kupatilo i upalio svetlo. Izgledao je stravično u ogledalu – bio je raščupan, oči suzne i krvave. Na kragni je imao trag kafe premda nije mogao da se seti kada je poslednji put pio kafu. Činilo mu se da mu oči tonu u lice, da nekako nestaju, kao i njegova kosa. Da li je to normalno? Njegove očne duplje su sada bile apside bliznakinje nad kojima se nadvijala kupola čela. „I one su se zbog toga posvađale?“, upitao je.

Morin se zakašljala. „Tako je“, rekla je. „Kako bilo, oko nečega su se posvađale.“

„Kako su, ah, došli do te informacije?“

„Da su se svađale? Imaju pola tuceta svedoka. Posvađale su se u onom baru u kom je radila.“

„A ostalo?“

„Mejlovi.“

„Naravno.“ Endruova očna jabučica poče da pulsira. Uzeo je maramicu i blago je obrisao. Nije znao zašto mu oči toliko suze; možda je to bila alergijska reakcija na neko južnoameričko drvo, bezdušnu plodnost ovog groznog grada. Nije plakao. Kao i njegove kćeri, ni on nije bio plačljivac. „Da li je postojao još neko?“

„Misliš, dole?“

„Da. Ili, možda, i kod kuće. Koliko ih je ukupno bilo, šta misliš?“

„Pitaš me s koliko muškaraca je naša kćerka spavala?“

„Veruj mi. To će biti od velikog značaja.“

„Endru. Ne znam.“

„Zaista ne znaš?“

„Zaista ne znam. Znaš kakva je Lili. Mislim, očigledno je da je bila s ovim tipom.“

„Da.“ Endru je prišao ogledalu i naslonio oko na njega. Izbliza je oko izgledalo komično i pomalo jezivo, s krvavim izdancima koji su se širili iz zenice. Nije video nijedan očigledan trag oštećenja. Nije mogao da veruje da nešto nevidljivo može toliko da boli.

„I, naravno, s onim ekonomistom s Midlberija.“

„Ekonomistom?“

„Endru. Upoznao si ga.“

„Jesam li?“ Endru je odvrnuo slavinu i gurnuo ruke pod vodu. Isprskao je lice. Blago se pljusкао po obrazima.

„Zabavljali su se mesecima. Otišli smo na ručak u 'Bestidnu ostrigu'. Šta ti to *radiš*?“

„*Bespolnu* ostrigu? Kakav naziv za restoran.“

„Bestidnu. Endru. Zar se ne sećaš? Svima nam je bilo veoma neprijatno.“

Nejasno, potisnuto sećanje izroni mu pred očima. Morin se raspravljala sama sa sobom oko kredita koji je MMF dao Peruu; sekla je viljuškom po vazduhu da bi dokazala svoje viđenje. U kom je ovo životu bilo kada su se svi sastajali na ručku s potencijalnim udvaračima? Kada im je najveći problem bio kako da pokažu da su dovoljno složni? „U redu“, rekao je Endru. „U redu. To su dva. Ima li još koji?“

Endru je čuo kako Morin razmišlja. „Mislim da je bilo još nekoliko momaka“, rekla je naposletku.

„Razumem.“

„Mislim, uverena sam da to nije bilo ništa nečuveno.“

„Šta je nečuveno?“

„Mislim, ona je, znaš. Ona je pripadnik svoje generacije. Oni imaju drugačije viđenje seksa.“

„Mislio sam da je naša generacija izmislila sva različita viđenja seksa“, rekao je Endru. Nije znao da li zaista ovo i misli, ali mu je zvučalo kao nešto u šta je nekada, možda, i verovao.

„Pa, naravno“, rekla je Morin. „Samo mislim. Znaš. Devojke su sada kao momci. Spavaju s kim stignu. Očekuju da im se ne sudi. Ne kažem da smatram da je to za nju dobro. Samo kažem da je to sada normalno.“